

מראי מקומות - בבא מציעא מ"א

- (א) דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס, למקום שגנב יחזיר, דברי ר' ישמעאל - ע' בריטב"א שהביא מה דא' בהסוגיא בב"ק, דמבואר שם דבאמת כ"ע מודו דגזלן צריך דעת בעלים בהשבה. אלא דמיירי בשומר שגנב מרשותו, ור' ישמעאל ס"ל דשומר שגנב מרשותו, כל זמן שלא חסר כלום, לא כלתה שמירתו, ועדיין הוא שומר של הבעלים, ודעתו כדעת בעלים, ולכן למקום שנטל יחזיר. ור"ע סבר שומר שגנב מרשותו כלתה שמירתו וצריך להחזיר לדעת בעלים.
- (ב) אי ר' ישמעאל, מאי איריא לא יחדו, אפי' יחדו נמי - לכא' ק', אפי' בלא ר' ישמעאל ור"ע, יש להק' על המשנה מיני' ובי', מ"ש יחדו מלא יחדו. וכ' השטמ"ק (מ:): בשם הגליון "דה"א דבסיפא כיון דייחד לו מקום, אז קפיד בעל החבית שלא יקחנה משם כלל, ולכך חייב מיד שלקחו". אבל אם אמרי' דר' ישמעאל או ר"ע היא, הרי ר' ישמעאל ור"ע אינן מחלקין בין יחדו ללא יחדו, כמש"כ תוס'.
- (ג) מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובלנא מאני' בתרי' וכו' - הק' המחנה אפרים (שומרים ג'), למה אין יכולין לומר דכל המשנה ר' ישמעאל הוא, רישא נחשב חזרה לרשות בעל הבית משום דיד שומר כיד בעל הבית. אבל בסיפא, דיחדו לו מקום, אימא דהוי כמשאיל לו מקום בביתו, וממילא מעולם לא הי' ברשות שומר אלא ברשות בעל הבית, וממילא כשחוזר לאותו מקום לא מהני בלא דעת בעל הבית (ע"ש בהסבר הק'). וע"ש שכ' דמה דאמרי' דהוי כמשאיל לו מקום, זהו רק היכא דהמפקיד אצל הנפקד, ואמר לו הנפקד להניחה במקום מסויים, זהו כאילו אמר לו הנפקד "איני מקבל עלי שמירה, אלא מקום הוא דאושיל לי' כדי להניח אותו". אבל אם המפקיד עצמו הוא דייחד הזוית כשהפקידו, ואמר "בזוית זו אני רוצה שיהי'", ונתרצה הנפקד, אז הגם דאושיל לי' מקום, שומר ג"כ הוי.
- (ד) תרגמה ר' יעקב בר אבא... תרגמה ר' נתן בר אבא... אלא אמר ר' ששת וכו' - כ' המהר"ם שי"ף להעיר דהא עיקר התירוץ הוא רק מה דאמרי' בסוף, דסיפא מיירי שהניחה במקום שאינה מקומה, ובזה גם ר' ישמעאל ס"ל דחייב, וע"ז פליג ר' יוחנן, לומר דהניחה במקומה משמע, וא"כ ע"כ סיפא לאו ר' ישמעאל היא. והוסיף דגם לר' יוחנן צריכין לאוקמה הסיפא בא' מאוקימתות אלו, דאוקמי' כר"ע דס"ל דגונב קאמר, וע"כ ס"ל או דשואל שלא מדעת בעלים גנב הוא, וכו'. אולם משמע מדברי המהר"ם שי"ף דאמוראים אלו באו ליישב מ"ש יחדו לו מקום ללא יחדו לו מקום (וזה שייך רק לפי ר' ישמעאל), וע"ש עוד מש"כ בזה. וע"ע בפני יהושע מש"כ בזה.
- (ה) שנטלה ע"מ לגזולה... ע"מ לשלוח בה יד... שואל שלא מדעת גזלן וכו' - כ' הרשב"א דנראה מדברי רש"י שיש ג' ענינים, גזלן, שולח בה יד, ושואל שלא מדעת. גזלן היינו מי שדעתו לגזול לגמרי, ואין דעתו לשלם, והוא אי"צ חסרון כלל, אלא כיון דגזל קם לי' ברשותי'. שולח יד בפקדון הוא מי שדעתו ליטול ממנו קצת, כגון נוטל רביעית מן החבית ודעתו לשלם, או שנשתמש שלא מדעת הבעלים בבעלי חיים שהופקדו אצלו, לפי שמחמת מלאכתן הן מתחסרין ומכחישין. ובזה פליגי אם חייב באונסין אף קודם שנתחסר, או רק לאחר שנתחסר נתחייב באונסין. ושואל שלא מדעת היינו בדבר שאינו מתחסר מחמת תשמישו, כגון שנטל את החבית להביא עלי' גוזלות. עוד הביא מבעל המאור דס"ל דלפי מ"ד דשליחות אינה צריכה חסרון, שואל שלא מדעת ושליחות יד חד מלתא הוא. וע"ע בריטב"א שכ' לחלק בין נוטל ע"מ לגזולה ובין שליחות יד, דבנוטל ע"מ לגזולה הרי הוא נוטלה לעצמו, בין כולה בין מקצתה, שלא ע"מ לשלם, ובשליחות יד, הרי הוא נוטל כולה או מקצתה ע"מ לשלם. וע"ע בשטמ"ק בשם הראב"ד שהביא ב' אופנים אלו לחלק בין גזילה לשליחות יד, או דגזילה הוא על

דאצל שומר אין שייך כל הדין שואל שלא מדעת, דהדין שואל שלא מדעת הוא ע"י שהוציא החפץ מרשות בעליו כדי להשתמש בו. ובשומר, שלא הוציא הדבר מרשות בעליו (שהרי הוא כיד בעליו), א"כ אין שייך לחייבו מדין שואל שלא מדעת, אלא רק שייך לחייבו מדין שליחות יד. וע"ע ברמב"ן (שם) שכ' באו"א, דאין שייך הדין שואל שלא מדעת אא"כ מכוון להוציא השאלה מיד בעליו כדי להשתמש בה לעצמו, אבל כאן, הרי הרועה אינו מוציא הבהמה ממלאכת בעליו, אלא ביחד עם מלאכה שעושה לבעליו, הוא ג"כ משמש להרועה, ואי"ז נחשב שואל שלא מדעת, ולכן אין שייך לחייבו אלא מדין שליחות יד.

(ט) **אימא שהכחישה** - הק' הריטב"א, כיון דמיירי בהכחישה, א"כ למה צריכין לאוקמה בעודן עלי, תיפוק לי' דחייב משום שהכחישה. וכ' דלפי מהלך של רש"י א"ש, דפי' דהיכא דאין עודן עליה הרי קיים דין השבה, וא"כ שפיר צריך להיות עודן עליה. אבל לפי הראב"ד הנ"ל, דפי' דעודן עליה היינו דעושה זה הרבה פעמים, עד כדי שהבעלים מקפידין עליה, א"כ מה ענין שעודן עליה להא דהכחישה. ותי' דהיינו שהניחם שם זמן מרובה, וע"י כן הכחישה, ועודן עליו לאו דוקא.

(י) **דיקא נמי, דקתני שהכחישה במקל** - כ' הריטב"א שיש מפרשים דמהא דאמר רב אופן זו של משיכה ולא אופן אחר של משיכה, נראה מזה דדוקא מיירי שהכחישה ע"י מה שהכחישה במקל. עוד כ' לפרש דמה שנקט לשון "במקל" דלכאור' לשון מיותר הוא, מזה למדין דמיירי שהכחישה ע"י ההכאה במקל.

(יא) **מאי טעמא דלוי** - ביאר הריטב"א, דהא מסתמא לא משמע לחייבו בלא חסרון, וא"כ מ"ט דמ"ד אינה צריכה חסרון, והכי רהיטא כולה סוגיין, דלמ"ד אינה צריכה חסרון בעי קרא וטעמא להכי, ולא למ"ד צריכה חסרון.

(יב) **משום דאיכא למפרך, מה לשומר חנם שכן משלם תשלומי כפל בט"ג-ג** פרש"י, משום

כולה ושליחות יד הוא על מקצתה, א"נ דגזילה הוא שלא ע"מ לשלם, ושליחות יד הוי ע"מ לשלם. **וע"ע בקהלות יעקב (מ')** שהביא מהשגות הראב"ד (גזילה ג', י"ב), שמבואר דהיכא דמכוין לגזול מקצתה, ודאי אי"ז חייב על כולה, וא"כ ע"כ דאי"ז חשיב שליחות יד. וגם כ' הקה"י דדחוק לפרש דברי הראב"ד כדברי הריטב"א הנ"ל. ולכן הוא כ' לפרש דהראב"ד ס"ל דשליחות הוא דין בשומר, ובזה הוא חלוק מדין גזילה רגילה, ע"ש באריכות.

(ו) **והוינן בה, משום דהניח מקלו ותרמילו עליה חייב, הא שקלינהו- פרש"י, ואפי' אם נחשב שליחות יד, הא אהדרה למקומו, וסתם מתני' כר"י דאין צריך דעת בעלים בהשבתה. אולם ע' בריטב"א שהביא מה שפי' הראב"ד דקו' הגמ' הוא אפי' אליבא דר"ע, ו"ה"פ, ומשום דהניח מקלו ותרמילו פעם אחת חשבת לי' שולח יד בפקדון, והלא אין קפידא בדבר זה לבעלים, ואפי' לאיניש דעלמא, וכ"ש לגבי שומר, דאפי' למ"ד שליחות יד בפקדון אינה צריכה חסרון, צריך הוא שיהא דעתו לחסר".**

(ז) **שהכחישה במקל ורצתה לפניו** - פי' הריטב"א, דהיינו שעשה כן על דעת להשתמש בה, דהא חשיבא משיכה.

(ח) **אלא לאו ש"מ שליחות יד אינה צריכה חסרון** - הק' רש"י, דלמא אין חיובו מטעם שליחות יד אלא משום שואל שלא מדעת. ותי' דהחיוב בשואל שלא מדעת נאמר בדבר שאינו כיחש וחסר מחמת מלאכה, אבל בעלי חיים, המכחישים מחמת מלאכה, תחלתו שליחות יד היא. ותמה בתוס' הרא"ש, וכי משום דבעלי כחשי מחמת מלאכה גריעי משאר דברים שאינם כחשים, ואם מאיזה טעם לא הי' שייך לחייבם מחמת שליחות יד, למה יהיו פטורים מדין גם מדין שואל שלא מדעת (וכן הק' המהר"ם). ולכן הוא פי' דלא שייך להתחייב מדין שואל שלא מדעת, כיון שהוא דבר מועט, דלא קפדי אינשי בהנחת מקלו ותרמילו, ואין שייך לחייבו אלא מדין שליחות יד, שהוא גזה"כ. **וע"ע בבעל המאור (כג: בדפיו) מש"כ ליישב קו' זו, ובביאור דבריו כ' הברכת שמואל (ל"ג, ג')**

טו) ותיתי משואל- ע' בחזון איש (תו"מ, ליקוטים סי' כ', רמ"ד עמוד ד', ד"ה והא דאמר), שהעיר דאין ילפי' משואל, הרי צריך שיהי' בשליחות יד דין גזלן, ואיך שייך לילף זה משואל. ותי' [כן נראה מדבריו] דהלימוד משואל יהי' דהשתמשות במקצת יכול לחייבו על הכל, וכמו בשואל הדין כן, דשואל להשתמש במקצתו חייבו על הכל בתורת שואל, ה"ה בשליחות יד יהי' הין כן, דגם אם רק משתמש במקצתו בתורת גזלן, ילפי' משואל דגם על כולו יהי' נחשב גזלן.

דש"ש חייב קרן ולכן אין שייך לו לשלם תשלומי כפל. והק' הדברות משה (סי' מ"א, הע' מ"ב), א"כ אי"ז קולא כלל בשומר שכר, רק דאין שייך במציאות שישלם תשלומי כפל ע"י טענה זו דנגנבה, דאף בטט"ג חייב הוא לשלם הקרן. וכ' דפירוש זה מוכרחת היא, שהרי באמת שייך ששומר שכר ישלם כפל אם טוען טענת לסטים מזויין, אלמא דבעצם שייך תשלומי כפל אצלו, רק דבגניבה רגילה לית בי' ההיכא תמצא כמו דאיכא בשומר חנם. ופי' די"ל דמש"כ רש"י דרק אצל ש"ח שייך חיוב כפל משום דרק הוא נחשב לגנב ע"י טענתו, זהו רק למסקנא, אבל להה"א דסבר הגמ' שיש לפרוך שיש חומרא של שומר חנם, י"ל דבאמת גם ש"ש נחשב לגנב ע"י שבועתו, אבל מ"מ אינו חייב לשלם כפל, וא"כ, ממילא יצא דבעצם שייך שיהי' חייב כפל ע"י גנבתו, וכיון שאינו חייב כפל, א"כ שפיר נמצא חומרא של שומר חנם על שומר שכר.

יג) לא לכתוב שליחות יד ותיתי משואל- הק' רעק"א, הרי צריך הא דשליחות יד לומר דחייב על כולו משום ששלח יד בהמקצת, וזה אין שייך ללמוד משואל. וגם הק', לפי האמת דקיי"ל דשואל שלא מדעת גזלן הוא, מהיכא נפקא לן, אם משואל מדעת, א"כ לימא דיו להיות כנדון, מה שואל מדעת פטור בבעלים, כן שואל שלא מדעת צריך להיות פטור בבעלים. ואם נלמד משליחות יד, הא בעי' דוקא חסרון, או עכ"פ ע"מ לחסר, ובהכרח דידעי' זה מסברא, וא"כ, למה באמת אין למדין שליחות יד משואל שלא מדעת, ולמה לי קרא בשליחות יד, והניח בצע"ג.

יד) לא לכתוב שליחות יד... ותיתי משואל- הק' השטמ"ק בשם שיטה, הא צריך קרא לחייבו אפי' במתה מחמת מלאכה, דהא שואל פטור בכה"ג, ולא אמרי' דיו בכה"ג. ותי' דבמתה מחמת מלאכה פשוט דחייב, ואי"צ ילפותא לזה, דהא שינוי ושליחות יד גורם, והוי כמזיק בידים, דמה דפטור בשואל, היינו משום דלאו לאוקמי בכלתא שאלתה, וטעם זה אינו בשומר חנם ולא בש"ש כלל.